

І С Т О Р І Я 11

01-18-2025

Тиждень #17

Лекція #12:

Україна після Другої Світової Війни, 1945-1953
(прозїрка 52 - закїнчення)

Лекція #2:

Україна за Микити Хрущова
(початок – прозїрки 9)

Завдання з книжки *Новїтня Історїя України 1945-2001:*

Прочитати:

Лекція #2:

Україна за Микити Хрущова
ст. 13-15

Лекція #3:

Перїод нацїональної свїдомостї
ст. 16-19

Виконати:

Вїдповїсти на питання 1-10, на ст. 19 в книжцї *Новїтня Історїя України 1945-2001.*

Україна за Микити Хрущова (1953-1964)

1. Після смерти Сталіна в 1953 р. в Москві до влади прийшла „трійка“ — Маленков, Булганін і Хрущов. За кілька років Хрущов позбувся своїх суперників і став Першим секретарем ЦК Компартії СРСР. Хрущов запровадив деякі зміни. На XX з'їзді Комуністичної партії (1956) він виступив проти „культу особи Сталіна“, припинив терор, замінивши НКВД на КГБ (Комітет Державної Безпеки). Дозволив дати амністію багатьом політичним в'язням большевицьких концтаборів, між ними й українцям. Селянам було надано право на пашпорти і дозволено залишати колгоспи і села та їхати до міст. Селяни одержали присадибні ділянки — трохи землі біля хати, щоби тримати корову, кури, свинку та садовити городовину й овочі. Ці продукти можна було продавати вільно на базарі.

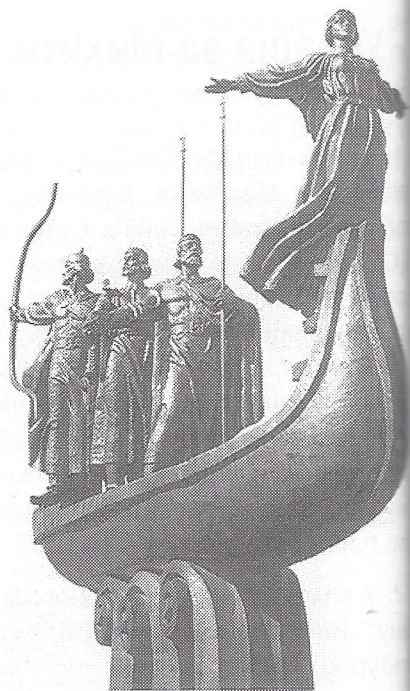
2. У міжнародних відносинах Хрущов пробував закінчити „холодну війну“. Він приїхав до Нью-Йорку на сесію ООН, де поводить себе некультурно. Проте він їздив по Америці й був здивований великими фармами на заході США. Вів переговори з президентом Айзенгавером та діячами в Західній Європі. Утім, коли угорці почали вимагати більше самостійності в 1956 р., Хрущов післяв советські танкові дивізії, які придушили угорське повстання.

Також Хрущов підтримував режим Ф. Кастра на Кубі і наразився на небезпеку атомової війни з Америкою, коли післяв кораблі з ракетами до Куби. Президент Джон Кенеді в 1962 р. загрозив війною, і Хрущов ракети відкликав, скомпромітувавши советську політику. У жовтні 1964 р. року Хрущов був скинений, натомість прийшов до влади Л. Брежнев.

3. Хрущов був обізнаний з економікою і, в цілому, станом України. За Сталіна він був Першим секретарем української комуністичної партії, себто був „босом“ України. Він хотів прилучити українців до співпраці з росіянами у володінні цілим Радянським Союзом (так звана теорія „молодшого брата“). Під час панування Хрущова українці були членами Політбюра СРСР (Кириченко, Підгорний). Хрущов посилав українців в різні республіки СРСР, наприклад, до Литви, Казахстану, Кіргізії на відповідальні посади. Натомість українці мали зректися свого українства, русифікуватися й стати „советським народом“.

4. Щоби прихилити до себе панівну верству УРСР, Хрущов влашту-

вав гучне святкування штучного „возз'єднання України з Росією в 1654 р.". Комуністична партія твердила облудно, що козацький гетьман Богдан Хмельницький уклав не військовий союз з Москвою проти Польщі, а об'єднав український народ з російським. А щоби українці не виявляли протестів, Хрущов відлучив півострів Крим від Російської СФСР і прилучив до УРСР в 1954 р. Ця територія належала Україні віддавна, але він хотів показати свою прихильність до українців.

5. За Хрущова розпочалася масова будова житлових будинків й масивів, щоб задовольнити потреби населення у нових помешканнях. У більших містах України, як-от: Київ, Харків, Одеса, Запоріжжя, Львів — постали цілі квартали, і міста значно поширили свою площу заселення. Дотепер ці житлові будинки, так звані „хрущовки“, існують, хоч багато з них потребують докорінного ремонту.

6. Українські селяни одержали, як зазначалось, внутрішні пашпорти й присадибні ділянки. Розводячи городовину й свійських тварин на свої потреби та на продаж, багато селян вийшли з економічної скрути й забезпечили свої родини харчами.

7. Зменшення терору й можливість вільніше жити дали змогу дещо відродитися культурному життю України. Йшли опери на українські теми, наприклад, К. Данькевича „Богдан Хмельницький“, М. Лисенка „Тарас Бульба“. Посилені хоріві капелі та ансамблі виїжджали за кордон на гостинні виступи.

8. На часи Хрущова припадає деяке відродження в літературі. Перший секретар Центрального Комітету Комуністичної партії УРСР Петро Шелест був у суті речі націонал-комуністом і хотів, щоб українська мова, традиції й культура мали можливість відродитися. Він сам б

автором книжки „Україно моя Радянська“, де писав про Україну із захопленням. Шелест радів появі нових літературних талантів — Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча, Івана Дзюби та інших, які почали свою творчу діяльність у той час. Ці молоді письменники, знані як шістдесятники, дали поштовх до нового відродження України.

9. Проте не всім плянам Хрущова судилося сповнитися. Опозиція в Політбюрі ЦК КПСС виступала проти його політики в СРСР та в країнах-сателітах. Також в Україні знайшлося багато таких, яким не до вподоби були спроби надати українцям рівного статусу з росіянами. Після того, як скинули Хрущова в Москві, почалися арешти шістдесятників та інших діячів, зокрема Лук'яненко і Кандиби.

За Брежнєва прийшла доба репресій та „застою“.

Поясніть слова:

культ особи

шістдесятники

амнестія

внутрішні пашпорти

Політбюро ЦК КПСС

„холодна війна“

Петро Шелест

присадибні ділянки

„хрущовки“

Дайте відповіді на запитання:

1. Що змінилося в Україні після смерті Сталіна?
2. Чому Хрущов симпатизував українцям?
3. Що Хрущов зробив для селян?
4. Чому Хрущов віддав Крим Україні?
5. Як виглядали міжнародні відносини за Хрущова?
6. Які українські опери йшли в Україні?
7. Що таке теорія „молодшого брата“?
8. Чому теорія „возз'єднання України з Росією“ є облудна?
9. Чи були українці в Політбюрі ЦК КПСС?
10. Що таке „совєтський народ“?

автором книжки „Україно моя Радянська“, де писав про Україну із захопленням. Шелест радів появі нових літературних талантів — Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча, Івана Дзюби та інших, які почали свою творчу діяльність у той час. Ці молоді письменники, знані як шістдесятники, дали поштовх до нового відродження України.

9. Проте не всім плянам Хрущова судилося сповнитися. Опозиція в Політбюрі ЦК КПСС виступала проти його політики в СРСР та в країнах-сателітах. Також в Україні знайшлось багато таких, яким не до вподоби були спроби надати українцям рівного статусу з росіянами. Після того, як скинули Хрущова в Москві, почалися арешти шістдесятників та інших діячів, зокрема Лук'яненка і Кандиби.

За Брежнєва прийшла доба репресій та „застою“.

Поясніть слова:

культ особи
шістдесятники
амнестія
внутрішні пашпорти
Політбюро ЦК КПСС

„холодна війна“
Петро Шелест
присадибні ділянки
„хрущовки“

Дайте відповіді на запитання:

1. Що змінилося в Україні після смерти Сталіна?
2. Чому Хрущов симпатизував українцям?
3. Що Хрущов зробив для селян?
4. Чому Хрущов віддав Крим Україні?
5. Як виглядали міжнародні відносини за Хрущова?
6. Які українські опери йшли в Україні?
7. Що таке теорія „молодшого брата“?
8. Чому теорія „возз'єднання України з Росією“ є облудна?
9. Чи були українці в Політбюрі ЦК КПСС?
10. Що таке „советський народ“?

Період національної свідомости (1960-1970)

1. За Хрущова в Україні настала „відлига“. За її часів розпочали реабілітувати й друкувати твори українських письменників, яких було знищено в роки Сталіна. Дозволено видавати праці таких письменників, як Микола Зеров, Михайло Драч-Хмара, Микола Куліш та інших репресованих українських діячів 1920-1940-их рр.

2. Появилися твори молодого покоління письменників, що ввійшли в історію під назвою шістдесятники. Імена Василя Симоненка, Івана Світличного, Євгена Сверстюка, Ліни Костенко, Івана Драча, Миколи Вінграновського, Ігоря Калинця та інших з'явилися в 1960-их рр. Ці поети, письменники, критики порушували проблеми суспільно-політичного життя, особистости, краси та універсальности.

3. Найбільшого розголосу здобув роман „Собор“ Олеся Гончара. Письменник старшого покоління (1918), він мав заслуги перед кому-

Успенський собор.

ністичною партією. В 1968 р. Гончар видрукував роман, де яскраво показав важливість для України історичного коріння, зв'язків з козацькими пам'ятками та їх охорону від знищення різними більшовицькими чиновниками. „Собор“ став важливою книгою для всіх, хто хотів пізнати свою історію.

Петро Шелеста.

4. Саме тоді було засноване „Товариство охорони пам'яток української культури“ з філіями в усіх областях та в багатьох районах. Члени Товариства в міру можливості реєстрували історичні пам'ятки — церкви, замки, будівлі, скульптури, монастирі, руїни, садиби тощо. Отримували від уряду деякі фонди на віднову цих об'єктів, зокрема замків у Хотині, Кам'янці-Подільському, Білгороді-Дністровському, на острові Хортиці, на реставрацію фресок і мозаїк у деяких церквах і т. п.

5. В 1970-их рр. ішли офіційні приготування до 1500-ліття Київa. Радянська влада хотіла випередити святкування Тисячоліття християнства України в 1988 р. й рішила зробити гучним ювілей 1500-ліття міста Києва. До цього свята уряд дав гроші на відбудову кількох пам'яток з часів Київської Русі. Тоді й перебудували ґрунтовно залишки Золотих воріт у Києві, реставрували заповідники: Софійський Собор і Печерську Лавру. Водночас вибудували величезну неоковирну статую жінки з мечем (вона і дотепер спотворює вигляд Києва), що мала б символізувати перемогу в Другій світовій війні. В Чернігові перебудували церкву св. Параскевії (П'ятниці) та відновили Спаський Собор XI ст.

6. Ці зміни стали можливими завдяки сприянню Першого секретаря ЦК Комуністичної партії України Петра Шелеста (1962-1972). Він був з переконання націонал-комуністом і вірив, що Радянська Україна повинна мати культурну автономію в рамках Радянського Союзу. Шелеста хотів, щоб Україна мала подібний статус, як Польща чи Угорщина. Він домагався від Москви для України коштів, товарів та послуг, які б дорівнювали тим податкам і товарам, які Україна доставляла решті СРСР, — себто паритетности.

7. За часів Шелеста Україна стала урбанізованою країною, бо понад 55% населення жили в містах. Селяни, зокрема молодь, кидали село та йшли до міста здобувати кращу освіту, роботу й влаштувати

Пам'ятник Богданові Хмельницькому в Києві.

своє життя в ліпших умовах. Цей процес відбувався і на східній, і на західній Україні. В 1960-их рр. виробництво України дуже зросло й радо приймало нових робітників, які приходили зі сіл. Також ішов процес розбудови житлових будинків, що дещо затирало житлову кризу. Урбанізація також сприяла приїзду сотень тисяч росіян, які охоче залишилися в Україні на постійний побут.

8. Шелест захищав мовні й культурні права українців. Сам уживав українську мову, казав „берегти прекрасну українську мову, як найдорожчий скарб“. Міністер освіти Даденков наказував уживати українську мову в університетах та інститутах. Шелест опублікував книжку „Україно моя Радянська“, де з гордістю розповів про зв'язки між козацькою республікою й Радянською Україною, як Україна перетворилася після Другої світової війни на квітучу промислову країну. За Шелеста розпочалися приготування до видання багатотомової „Історії міст і сіл УРСР“ (26 томів), нового великого „Словника української мови“ (11 томів) та великої серії пам'яток з часів Київської Русі та Гетьманщини. Видання багатьох з цих творів було припинено, інші були спотворені комуністичною цензурою після усунення Шелеста.

9. Шелест, подібно до Миколи Скрипника в 1920-их рр., не бачив протиріччя між тим, щоб бути комуністичним діячем і добрим українцем. За його часу КПУ зросла від 1.5 до 2 мільйонів, з-поміж яких більшість була українці. Він вірив у радянську доктрину „рівности націй“ та причетність України до Радянського Союзу. Він не визнавав першенства росіян як „старшого брата“. Саме за це його й усунув новий „бос“ СРСР Леонід Брежнєв в 1972 році. Шелеста звинуватили в потуранні українському націоналізмові та в спробі створити окремий економічний район.

На його місце призначили Володимира Щербицького.

Поясніть слова:

„відлига“	реабілітація
реставрація	Тисячоліття християнства
1500-ліття Києва	націонал-комуніст
урбанізація	„Україно моя Радянська“
паритетність	свідомість

Дайте відповіді на запитання:

1. Чому 1960-70-ті рр. можна назвати відновленням національної свідомості?
2. Хто був Петро Шелест?
3. Хто були шістдесятники?
4. Чим відомий роман „Собор“?
5. Поясніть, як Шелест боронив українську культуру?
6. Що таке урбанізація країни?
7. Які історичні пам'ятки відновили за часів Шелеста?
8. Як святкували 1500-ліття Києва?
9. Які будови реставровано?
10. Чому Шелеста знято?